

Руденко Людмила Степанівна,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Педагогічний інститут, Київський університет імені Бориса Грінченка*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

У статті розкрито специфіку підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до здійснення організаційно-педагогічної діяльності з розвитку дитячої обдарованості.

Ключові слова: дошкільна освіта, дитяча обдарованість, професійно-педагогічна підготовка.

В статье раскрыто специфику подготовки будущих магистров дошкольного образования к проведению организационно-педагогической деятельности по развитию детской одаренности.

Ключевые слова: дошкольное образование, детская одаренность, профессионально-педагогическая подготовка.

Постановка проблеми... Сучасний стан освіти в Україні характеризується підвищеною увагою до формування фахової компетентності випускників вищих навчальних закладів, зокрема це стосується і майбутніх магістрів спеціальності Дошкільна освіта. Слід зазначити, що важливим компонентом фахової компетентності таких фахівців є їх готовність до системи роботи з розвитку дитячої обдарованості. Результати психолого-педагогічних досліджень доводять, що кількість дітей-дошкільників, віднесених до категорії обдарованих, в Україні зростає. Проте, як показує практика, готовність педагогічного персоналу, керівників дошкільних установ і батьків до створення для обдарованих дітей розвивального середовища в межах дошкільного закладу та в сім'ї, є не достатньою. Тому, виявлені суперечності, між наявним та потрібним рівнями готовності майбутніх магістрів дошкільної освіти до професійно-педагогічної діяльності з розвитку дитячих обдарувань, актуалізували обраний нами напрям пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема вдосконалення загально педагогічної підготовки фахівців сфери освіти знайшла відображення в працях Г. Іванюк, О. Сухомлинської, Л. Хоружої, Р. Хмелюк та ін.. Питанням мотивації педагогічної діяльності приділено увагу в дослідженнях Н. Ковалевської, М. Матюхіної, В. Селиванова. Методичні аспекти підготовки кадрів дошкільної освіти розроблено у працях Л.Артемової, І. Дичківської, К. Крутій, М. Машовець, Т. Поніманської та ін. Проблеми підготовки й готовності фахівців дошкільних освітніх закладів до окремих видів професійної діяльності досліджують А. Богущ, З. Борисова, Н. Грама, Т. Котик, Л. Крайнова, С. Кулачківська, О. Кучерявий, І. Луценко, Л. Машкіна, Н. Сайко, Т. Танько та ін. Проте, незважаючи на значні здобутки науковців у

зазначеному напрямі, вважаємо, що питання готовності майбутніх магістрів дошкільної освіти до творчої організаційно-педагогічної діяльності з розвитку дитячої обдарованості залишилося не повністю вирішеним.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є розкриття структури готовності, специфіки змісту, форм, методів підготовки майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти до розвитку обдарованих дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження... Аналіз наукової літератури з проблеми обдарованості дозволяє констатувати, що більшість дослідників означеної проблеми схильні до думки, що обдарованість є своєрідним якісним поєднанням здібностей, високого розвитку інтелекту та мотивацій досягнень. За В.Дружиніним, кожній здібності відповідає специфічна мотивація і специфічна форма активності, наприклад: креативності – мотивація самоактуалізації, реалізації своїх здібностей (за А.Маслоу), інтелекту – мотивація досягнень і адаптивна поведінка, наукованості – пізнавальна мотивація [1]. Найчастіше показником обдарованості є внутрішній інтерес до певного виду діяльності, уважне ставлення до предметів або дій, всупереч необхідності виконувати інші, спрямованість інтересів, що залежить від багатьох факторів: суто психофізіологічних, а також середовища, яке підтримує обдарованість (дорослі, батьки, педагоги). Саме середовище – оточуючі дитини, на думку В.Моляко, ще в дошкільному віці мають виявити високий рівень досягнень дитини в сенсориці, психомоториці, сфері спілкування, констатувати надзвичайну спостережливість, гостру пам'ять, інтерес та схильність до чого-небудь. Тільки тоді можна очікувати на успіхи і розвиток обдарованості такої дитини в майбутньому [2, с. 31]. Отже, відповідно підготовлене доросле оточення дитини може сприяти розвитку і реалізації її таланту, або, навпаки, гальмувати його. Безумовно, пріоритетна роль у цьому належить вихователям ДНЗ, вихователям-методистам та батькам. Тільки єдність діяльності сім'ї, дошкільних навчальних закладів, а також зацікавленість і підтримка держави може здійснити стимулюючий вплив на розвиток потенційних можливостей обдарованих дошкільників. Саме тому слід надавати достатньої уваги, по-перше, питанням формування фахової компетентності майбутніх магістрів дошкільної освіти, стимулюванню їх мотивації до педагогічної діяльності, розширенню професійно-педагогічних знань та вмінь, а також здатності використовувати ці знання у практичній діяльності, по-друге, – удосконаленню змісту психолого-педагогічних дисциплін, форм, методів, спрямованих на становлення педагогічно обдарованих фахівців. Підготовку майбутніх магістрів дошкільної освіти до розвитку дитячих обдарувань ми розглядаємо як невід'ємну складову їх професійної підготовки, що передбачає, з одного боку, – здатність і готовність до розвитку дитячої обдарованості, з іншого, – створення в освітньому процесі вищого педагогічного закладу умов, які стимулюють магістрантів до самовизначення, саморозвитку, самовдосконалення; забезпечення рефлексії набутих знань, умінь і способів діяльності; використання адекватних змісту дисциплін форм і методів навчання. Проте, питання готовності магістрантів до розвитку дитячих обдарувань не

можна зводити лише до інтелектуальної та технологічної підготовки під час навчання у ВНЗ. Ми поділяємо думку О. Савенкова щодо необхідності наявності у майбутніх магістрів дошкільної освіти цілого ряду не тільки педагогічних умінь, якостей і здібностей, але і специфічних дослідницьких характеристик, взаємодія яких дозволяє: бути чутливими до проблем («бачити незвичайне у повсякденному»); ставити перед дітьми реальні навчально-дослідницькі задачі в доступній для них формі; координувати і створювати партнерські стосунки під час дослідницького пошуку; бути терпимими до помилок дітей; організовувати заходи для проведення спостережень, експериментів, «польових досліджень»; стимулювати і розвивати критичність мислення дітей; спостерігати за динамікою дитячих інтересів щодо досліджуваного явища та спрямовувати їх у продуктивне русло та ін.. [3, с.418]. Не менш важливим, на нашу думку, є сформованість діагностичної культури, здібностей до прогнозування, імпровізації і, найважливіше, – здатності до інноваційної діяльності, що є надзвичайно важливою професійною якістю педагога-професіонала, особливо з питань розвитку дитячої обдарованості. Це потребує від майбутнього фахівця дошкільної освіти умінь поєднання інноваційних і традиційних систем навчання й розвитку особистості дитини, застосування принципово нових методичних розробок, володіння технологіями, формами і методами інноваційної діяльності. Вважаючи діяльність педагога-вихователя з розвитку дитячої обдарованості інноваційною за своєю суттю, ми поділяємо думку І. Дичківської щодо структури готовності до такого роду діяльності у складі мотиваційного, когнітивного, креативного та рефлексивного компонентів [4, с.282]. Мотиваційний компонент готовності майбутніх магістрів дошкільної освіти виражає, з одного боку, усвідомлення цінності обдарованої особистості для суспільства, важливості сприяння її розвитку у дошкільному віці, з іншого – бажання реалізації власних цілей – саморозкриття, самореалізації, підвищення педагогічної майстерності, творчості, подолання професійних труднощів на цьому шляху тощо. Вважаємо, що розвиненість мотиваційних орієнтацій до інваріантної педагогічної діяльності з розвитку дитячої обдарованості активізує, інтенсифікує пізнавальний процес майбутніх фахівців до зазначеної проблеми, а тому виступає як дія, що спрямовує, регулює та оптимізує цю діяльність.

Когнітивний компонент готовності виражає ступінь поінформованості магістрантів щодо проблеми обдарованих дошкільників та їх здатність до набуття нових знань, сформованість необхідних дослідницьких умінь, а також навичок застосування цих умінь у поліваріантних видах практичної діяльності з розвитку дитячої обдарованості та ін.. Креативний компонент готовності майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти обумовлюється творчим характером цієї діяльності, а саме: відкритістю майбутніх магістрів до нововведень, здатністю до проектування розвивального середовища в ДНЗ, створення нових методик, технологій, індивідуальних програм для роботи з обдарованими дітьми; умінням імпровізувати, гнучко діяти в нових умовах; готовністю творчо взаємодіяти з респондентами різних категорій (дітьми,

колегами, батьками) та ін.. Рефлексивний компонент готовності магістрантів до розвитку обдарувань дошкільників виражається через критичність мислення, самоусвідомлення, самосприйняття, самовиявлення і самооцінку своєї професійної здатності, бажання постійного педагогічного вдосконалення, саморозвитку, самоствердження тощо. Саме рефлексивний компонент сприяє розумінню майбутнім фахівцем своїх творчих можливостей, а також прагненню до практично-перетворювальної діяльності з розвитку дитячої обдарованості. Отже, готовність майбутніх магістрів дошкільної освіти до розвитку дитячих обдарувань розглядаємо як інтегральне особистісне утворення, що ґрунтується на мотиваційно-ціннісному ставленні до розвитку обдарованості дитини, володінні знаннями сутності й особливостей технологій розвитку обдарованості у дошкільному віці, характеризується творчим застосуванням професійно-педагогічних знань, умінь і дослідницьких навичок та рефлексивною позицією.

Процес підготовки сучасного фахівця сфери дошкільної освіти розглядаємо як об'єктивний творчий процес, який має відповідати сучасним тенденціям розвитку освіти і культури України, досягненням психолого-педагогічної науки і педагогічної практики, зумовлюватися специфікою та закономірностями процесу розвитку особистості, здатної до гармонійної життєдіяльності, максимальної реалізації своїх здібностей та обдарувань. На нашу думку, цей процес доцільно здійснювати на принципах : особистісно зорієнтованого підходу; професійно-педагогічної спрямованості; інтеграції змісту, традиційних та інноваційних методів і форм; цілісності (структурної й змістовної); систематичності і послідовності у професійному становленні майбутніх фахівців сфери дошкільної освіти; свідомості й творчої активності магістрантів, їх прагнення до професійного самовдосконалення й саморозвитку.

Зміст підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до розвитку дитячої обдарованості включає: теоретико-методологічні підходи до проблеми обдарованості в західній та вітчизняній психолого-педагогічній літературі; обґрунтування дефініцій «обдарованість», «здібності», «талант», «геніальність»; забезпечення діагностичними методиками вияву обдарованості дітей дошкільного віку та розробками індивідуальних програм їх розвитку за профілем обдарованості; проектування розвивального середовища в ДНЗ для обдарованих дітей з презентацією теорій раннього їх розвитку; виявлення психолого-педагогічних умов розвитку дитячих обдарувань. Розробка організаційно-методичних засад у роботі ДНЗ з обдарованими дітьми у змісті підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти надає уявлення про специфіку методичної роботи в ДНЗ з обдарованими дітьми, особливості організаційно-методичної роботи з педагогічними кадрами та здійснення контролю за створенням умов в ДНЗ щодо розвитку обдарованих дітей. Особлива увага приділена оволодінню знаннями й практичними навичками організації взаємодії педагогів із обдарованими дітьми та ознайомленню зі специфікою виховання таких дітей у сім'ї.

Реалізація змісту підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до розвитку дитячих обдарувань будується на поетапному формуванні професійних знань, умінь та практичних навичок і включає теоретичну, практичну та емпіричну підготовку, що здійснюється під час аудиторної та позааудиторної роботи.

Аудиторна робота з підготовки магістрантів дошкільної освіти до розвитку дитячої обдарованості: тьюторські лекції, лекції з елементами колективного дослідження, проблемні лекції, бінарні лекції, семінари-практикуми, семінари-конференції, практикуми – «методичні посиденьки» на базі методичних кабінетів ДНЗ за участю їх керівників та педагогічного персоналу, що мають практичний досвід організації роботи з обдарованими дітьми.

Позааудиторна робота з підготовки магістрантів дошкільної освіти до розвитку дитячої обдарованості: індивідуальна навчально-дослідна діяльність студентів, виконання індивідуальних творчих завдань, колективних творчих проектів, рефератів, написання наукових статей, підготовка доповідей, та магістерських досліджень з проблеми обдарованості. Науково-дослідна практика на базі лабораторій психології дошкільника, психології обдарованості дошкільника Інституту психології НАПН України, відділів діагностики обдарованості та проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України – засіб підвищення якості професійно-педагогічної компетентності магістрантів щодо проблеми розвитку обдарованих дошкільників.

Методи підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми: ділові ігри, рольові ігри, диспути, тренінги, «мозковий штурм».

Висновки. Необхідність подолання суперечності між існуючим станом підготовки магістрів дошкільної освіти і новими вимогами суспільної практики потребує удосконалення їх готовності до творчої педагогічної діяльності з розвитку дитячої обдарованості. Глибшому оволодінню магістрантами теорії та методики роботи з обдарованими дітьми дошкільного віку, на нашу думку, значною мірою сприятиме запропонована компонентна структура їх готовності, розроблений зміст підготовки магістрантів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми, що реалізується через традиційні та інноваційні форми і методи за кредитно-модульною системою навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дружинин В.М. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – СПб: Питер Ком, 1999. – 368 с.
2. Кульчицкая Е.И. Сирень одаренности в саду творчества / Е.И. Кульчицкая, В.А. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С. 31
3. Савенков А.И. Психология детской одаренности / А.И. Савенков. – М.: Генезис, 2010. – 440 с.: с ил. – (Учебник XXI века).
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: [навчальний посібник] / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.